

פדגוגיה ככלי לפיתוח חוסן

אחד המאפיינים של אוכלוסיות קצה היא הימצאותם במצבי דחק מתמשכים בחיי היומיום שלהם. למצבי דחק מתמשכים יש השלכות משמעותיות החל מהרמה הביולוגית תפקודית ועד לרמה הקוגניטיבית המשפיעה על תפקודי למידה שונים. מנקודת מוצא זו ניתן להניח כי במצבי משבר רמת הדחק העולה בקרב כלל אוכלוסיית הילדים והנוער, מתגברת בקרב אוכלוסיות קצה והשפעתה על התפקוד עשויה להיות דרמטית בהתאם למיקומם על הרצף הסיכוני. לאור זאת, אחד האתגרים המשמעותיים של צוותים חינוכיים בעת מלחמה, שבה אנו נמצאים כיום, מחייבת התייחסות מיוחדת לקשיים שחווה אוכלוסיות קצה ולהשלכות של מצבי הדחק הקיצוניים על החוסן של תלמידינו.

ע"פ תפיסת הפדגוגיה הטיפולית, הלמידה היא אחת ממחוללי החוסן והתקווה בקרב אוכלוסיות קצה. השכלה מעוררת תקווה היא העיקרון המסדר של העבודה החינוכית עם ילדים ונוער על הרצף הסיכוני. לפיכך, ההשלכה המעשית של תפיסה זו בזמני משבר קיצוניים כפי שאנו חווים כיום, היא חתירה ללמידה מובנית וסדורה שתחזק את חוסנם של התלמידים בעת הזאת.

להלן עקרונות פדגוגיים לחיזוק החוסן של תלמידי קצה:

1. אקטיביות מול פסיביות

אחת ההתנהגויות שאינן יעילות בתגובה לחשיפה למצבי דחק היא פסיביות. הפסיביות אינה יעילה כדרך התמודדות משום שהיא מחזקת תחושה של חוסר מסוגלות וחוסר תקווה. לפיכך, העיקרון הפדגוגי הבסיסי ביותר יהיה הובלת התלמידים לאקטיביות. הלמידה מהווה הקשר שבמסגרתו נוכל להפעיל את התלמידים בלמידה או במעטפת הקשורה בה. כל פעולה אקטיבית ולו הקטנה ביותר מחזקת תחושת מסוגלות ותקווה.

2. יצירת עוגנים רגשיים

הלמידה מהווה תשתית במסגרתה נוכל ליצור עבור התלמידים עוגנים שיסייעו להם בהתמודדות עם אירועי הדחק. בראש ובראשונה, הקשר בין המורה לתלמיד מהווה את העוגן הרגשי הבסיסי ביותר. לפיכך, אחד הכלים הפדגוגיים החשובים בעיתות משבר הינו בניית ערוץ תקשורת בלתי אמצעי בין המורה לכל אחד מתלמידיו באופן אישי. המורה חותר לחזק את הקשר בין לבין התלמיד לכל תוקפת המשבר, ובכך מסייע לחיזוק החוסן שלו.

3. חיזוק רצפים

אחד המאפיינים הבולטים של מצבי דחק היא התנתקותם של רצפים בחיי היומיום של התלמידים. לפיכך, יש לחזק את הקשר בין ניהול החיים לפני אירועי הדחק לחיים לאחר אירועי הדחק. למידה היא פלטפורמה איתנה ליצירת רצפים אלה. בקרב אוכלוסיות בסיכון יש לפעול באופן מפורש ליצירת רצפים אלה. אחד הכלים היעילים ביצירת הרצפים הללו הוא יצירת חוזה אישי בין מורה לתלמידיו. החוזה כולל הגדרת מטרות הלמידה, מתן משמעות ללמידה, תיאום ציפיות המאפשר להתאים את הלמידה לכוחותיו של התלמיד ולתנאים הפיזיים לאחר אירוע הדחק.

4. מתן משמעות

אחת ההשלכות של מצבי דחק ובמיוחד מצבי דחק מתמשכים וקיצוניים היא היעדר משמעות של כל אלמנט יומיומי שאינו ממוקד בהישרדות בסיסית. לאור זאת, למידה נתפסת בעיתות משבר כלא רלוונטית וכמיותרת במיוחד באוכלוסיות קצה. לפיכך, על הצוות החינוכי להתייחס לכך ולהדגיש ביתר שאת את החשיבות של הלמידה ולתת משמעות הרלוונטית לעולמו של התלמיד.

5. גמישות בלמידה

במצבי דחק, כמו המלחמה שבה אנו מצויים כעת, מאופיינת בשינויים דרמטיים בלוחות הזמנים, בסביבה הפיזית והחברתית של התלמידים. בנייה של למידה במצבים כאלה מחייבת גמישות התואמת את תנאי החייו של התלמיד במהלך התקופה המשברית. לפיכך, יש לנהל בגמישות את משכי זמן הלמידה ולקצרים בהתאם לנדרש, לעשות שימוש חכם בטכנולוגיה (למידה מרחוק, בינה מלאכותית) בהתאם לנגישות של התלמיד לאמצעים טכנולוגיים שונים ולהתאים את מבנה הלמידה (פרונטלי, סינכרוני, א-סינכרוני) בהתאם ליכולותיו של התלמיד. גמישות זו תאפשר לתלמיד לשתף פעולה ביתר קלות עם המבנה הלימודי המוצע לו ויעלה את איכותה של הלמידה.

